

Фраудаторна лихоманка

Родіон ПОЛЯКОВ,

доктор юридичних наук, старший науковий співробітник відділу правової взаємодії бізнесу та держави, Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака Національної академії правових наук України (м. Київ),
ORCID [0000-0001-5266-224X](https://orcid.org/0000-0001-5266-224X), e-mail: rodion.pol@ukr.net;

Борис ПОЛЯКОВ,

доктор юридичних наук, професор, головний науковий співробітник відділу правової взаємодії бізнесу та держави, Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака Національної академії правових наук України (м. Київ),
ORCID [0009-0006-7243-4344](https://orcid.org/0009-0006-7243-4344), e-mail: doc.pol@ukr.net.

*«Like Argus of the ancient times,
We leave this modern Greece,
Tum-tum, tum-tum, tum, tum, tum tum,
To shear the Golden Fleece»
(«Like Argus of the ancient times»,
Jack London [1])*

Анотація. Наразі тематика фраудаторних правочинів є однією з «найгарячіших» тем для обговорення в науковому середовищі. Завдяки своїй особливості фраудаторні правочини в Україні стають своєрідним універсальним засобом досягання поставленої мети, яка в одному випадку може полягати у відновленні та захисті порушеного права, а в іншому — у неправомірному посяганні на чуже майно із власних корисливих мотивів. Мета статті — розкриття суті, ознак фраудаторних правочинів, формування пропозицій щодо їх правового регулювання та порядку розгляду в суді шляхом аналізу судової практики, зокрема, Верховного Суду та зарубіжного законодавства. Акцентується, що інститут фраудаторного правочину був історично спрямований на захист прав кредиторів у ситуаціях, коли боржник умисно позбавляється свого майна з метою ухилення від виконання грошових зобов'язань. Звертається увага на те, що правова конструкція фраудаторного правочину у загальних рисах складається із двох ключових елементів: по-перше, це наявне та невиконане грошове зобов'язання, по-друге — правочин із відчуження майна боржника. Обидва елементи нерозривно об'єднує умисел боржника, спрямований на невиконання грошового зобов'язання перед кредитором. Наголошується, що конструкція фраудаторності миттєво набула популярності в судовій практиці. Для оспорування правочину, який формально не підпадав під визначені цивільним законодавством підстави недійсності, стало достатньо тільки послатися на термін «фраудаторність» із використанням лише загальних, можна сказати «гумових», ст.ст. 3, 13 Цивільного кодексу України. Аргументується, що надмірно широке тлумачення судами та учасниками проваджень конструкції фраудаторності свідчить про те, що в українському правовому середовищі розпочалася справжня «фраудаторна лихоманка». Її неминучим наслідком може стати нестабільність цивільного обороту, яка цілком природно здатна перерости в глибоку економічну кризу. Доводиться, що в позаконкурсному

оспорюванні майнових дій або бездіяльності на предмет фраздаторності, якщо вони вчинені в межах судового процесу, вимагається виключно пряма вказівка закону, а не застосування судом аналогії права чи закону. Обґрунтовується, що фраздаторність, яка має на меті невиконання грошового зобов'язання та завдання цим шкоди кредиторам, є такою правовою конструкцією, яка для реалізації своєї протиправної мети може включати інструменти низки інших конструкцій класичних дефектів правочину, зокрема: фіктивного, удаваного тощо. Аргументується, що конструкція фраздаторного правочину, сформована судовою практикою на підставі аналогії права, не може мати пріоритет над фундаментальними правовими конструкціями, які безпосередньо базуються на законі та Конституції України (зокрема ст. 41). До таких законних конструкцій належать добросовісне набуття та володіння майном, позбавити якого можна лише на підставах, прямо передбачених законом. Доводиться, що для фраздаторного правочину свого часу була вибудована зовсім інша процедура задоволення вимог кредитора. Вона базувалася не на поверненні майна боржника через реституцію чи віндикацію, а на залишенні цього майна в нового володільця (набувача), з подальшим виконанням грошового зобов'язання за рахунок цього майна. Такий правовий наслідок пропонується назвати «непротиставність». Його основна сутність полягає у збереженні чинності правочину для всіх осіб, крім кредитора, який успішно здійснив його оскарження. Отже, набувач майна не має права протиставляти такому кредиторів правочин, на підставі якого майно було відчужене первісним боржником. Звертається увага, що елементи правової конструкції фраздаторності історично та структурно пов'язані з аналогічними інститутами процедури банкрутства та мають спільне «генетичне коріння», оскільки базуються на єдиному історичному підґрунті — *actio Pauliana*, який є інститутом римського конкурсного права. Пропонується з метою досягнення ефективності у правозастосуванні фраздаторні правочини (позаконкурсне оскарження) регулювати виключно нормами Кодексу України з процедур банкрутства. Такий підхід дасть змогу повноцінно використовувати весь напрацьований десятиліттями понятійний апарат цього Кодексу (зокрема чіткий склад грошового зобов'язання, інститут заінтересованих осіб тощо) та ефективно поширювати інститут позаконкурсної фраздаторності не тільки на кредиторів приватного права, а й на суб'єктів публічного права, зокрема органи стягнення, захищаючи інтереси держави від недобросовісних платників податків. Це піде на користь ринковим відносинам і процесу євроінтеграції України. Аргументується, що позаконкурсна та конкурсна фраздаторність повинні підлягати не різній предметній юрисдикції, а єдиній — суду конкурсної юрисдикції, до компетенції якого чинним законодавством віднесено розгляд справ про банкрутство (неплатоспроможність) та превентивну реструктуризацію.

Ключові слова: боржник, євроінтеграція, зобов'язання, кредитор, конкурс, майно, правочин, право, суд, фраздаторність.

Надійшла: 29.06.2026. Прийнята: 31.08.2026. Опублікована онлайн: 14.09.2026. Надрукована: 30.10.2026

© Поляков Р., Поляков Б., 2026

Ліцензія відкритого доступу: [CC BY 4.0](#)

Постановка проблеми

Наразі тематика фраздаторних правочинів є однією з «найгарячіших» тем для обговорення в науковому середовищі. Дійсно, як може бути інакше із правовим явищем, яке позбавлене нормативного визначення, а його зміст і межі застосування сформовані виключно судовою практикою, яка, звісно, різниться залежно від суду та справи?

Завдяки такій особливості фраздаторні правочини в Україні стають своєрідним універсальним засобом досягання поставленої мети, яка в одному випадку може

полягати у відновленні та захисті порушеного права, а в іншому — у неправомірному посяганні на чуже майно із власних корисливих мотивів.

Фундатор інституту фраудаторності в незалежній Україні В. І. Крат провів вдалу аналогію між цим інститутом та «універсальним самурайським мечем» [2]. Щоправда, хоч цей «меч» і демонструє «жахаючу» ефективність, занепокоєння викликають мотиви та добросовісність «майстра», який ним володіє, оскільки далеко не завжди такий інструментарій може застосовуватися на благо.

Саме тому подальше дослідження цієї проблематики є вкрай актуальним, з огляду на необхідність пошуку шляхів її законодавчого врегулювання в найкращих традиціях континентального права. Інакше кажучи, йдеться про необхідність перетворення «самурайського меча» на гідну козацьку шаблю — правовий інструмент, який служитиме інтересам українського суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Проблематика фраудаторних правочинів була предметом досліджень таких українських учених, як: О. Банасько, О. Беянович, Л. Грабован, В. Крат, В. Маковій, Є. Петров, І. Підпала, О. Салазський та інших.

Водночас проблема фраудаторних правочинів у світлі останніх законодавчих змін та перегляду судової практики Верховним Судом залишається досить актуальною та потребує подальшого наукового дослідження в цьому аспекті.

Формулювання мети статті

Мета статті полягає в розкритті суті, ознак фраудаторних правочинів, формуванні пропозицій щодо їх правового регулювання та порядку розгляду в суді шляхом аналізу судової практики, зокрема, Верховного Суду та зарубіжного законодавства.

Виклад основного матеріалу

Кожен із дитинства, напевно, зачитувався творами про «золоту лихоманку», уявляючи себе в ролі золотошукача на просторах Каліфорнії та Клондайку, який за допомогою лотка для промивання збирав золотий пісок, а якщо пощастить — то й самородки. Можливість швидко заробити спонукала сотні тисяч людей відправлятися в далеку подорож та терпіти злидні разом із небезпекою. Далеко не кожному з них пощастило розбагатіти. Більшість залишилася ні з чим, зазнавши тільки великого лиха.

Правова конструкція фраудаторного правочину, як зазначає суддя Верховного Суду Є. Петров, вперше (*в Україні, — ред., Р. П., Б. П.*) була висвітлена, завдяки судовій практиці, у постанові Великої Палати Верховного Суду від 03 липня 2019 р. у справі № 369/11268/16-ц [3].

Необхідно зазначити, що інститут фраудаторного правочину був історично спрямований на захист прав кредиторів у ситуаціях, коли боржник умисно позбавляється свого майна з метою ухилення від виконання грошових зобов'язань.

Ця правова конструкція у загальних рисах складається із двох ключових елементів: по-перше, це наявне та невиконане грошове зобов'язання, по-друге, правочин із відчуження майна боржника. Обидва елементи нерозривно об'єднує умисел боржника, спрямований на невиконання грошового зобов'язання перед кредитором.

Поява цієї конструкції в судовій практиці була не випадковою, а стала своєрідною відповіддю на масові зловживання з боку недобросовісних боржників у цих правовідносинах.

Згодом судова практика виробила риси фраздаторного правочину, якими, зокрема, були зловживання правами боржником; порушення прав та інтересів кредитора; наявність шкоди у кредитора; час вчинення правочину та наявність у цей період невиконаного зобов'язання перед кредитором; неможливість виконання боржником зобов'язання перед кредитором у зв'язку з неплатоспроможністю; відсутність ознак недійсності з інших підстав законодавства [4].

В. Маковій зазначає, що «... на різних етапах становлення фраздаторних правочинів в українському правовому полі простежуються такі риси: момент вчинення правочину, особливості правового статусу контрагента боржника; ціна позбавлена економічної доцільності; вади в оплаті визначеної ціни» [5, с. 96].

І. Підпала вважає: «До основних ознак фраздаторного правочину можна віднести наявність майнового зобов'язання перед кредитором та усвідомлення боржником факту існування боргу; вчинення правочину, який призводить до зменшення майнової маси боржника; спрямованість дій на заподіяння шкоди кредиторі; наявність недобросовісної поведінки сторін» [6, с. 163–164].

Водночас у науковому середовищі домінувала думка, що фіктивний правочин не є видом фраздаторного правочину [7, с. 18].

На думку О. Салазського, «... саме застосування ст. 509 ЦК України сукупно зі ст.ст. 203 і 215 ЦК України (а не конструкція зловживання правом) дає можливість правопорядку реагувати на фраздаторні правочини» [8, с. 130].

Потрібно зауважити, що конструкція фраздаторності миттєво набула популярності в судовій практиці. Для оспорювання правочину, який формально не підпадав під визначені цивільним законодавством підстави недійсності, стало достатньо тільки послатися на термін «фраздаторність» із використанням лише загальних, можна сказати «гумових», ст.ст. 3, 13 Цивільного кодексу України (далі — ЦК України) [9].

Для реалізації цієї схеми третій особі, яка не є стороною правочину, достатньо було лише довести суб'єктивний факт зловживання правом із боку боржника.

В одному з випадків оспорюваному правочину взагалі передували не зобов'язальні (грошові) відносини, а суто речові, що цілком природно суперечить природі цієї правової конструкції. Однак заявник все одно поряд із класичними цивільними підставами недійсності правочину послався також на фраздаторність [10].

В іншому ж випадку оспорюваний правочин був учинений, коли взагалі не існувало наявного грошового зобов'язання. Крім того, при поданні позову про визнання правочину недійсним за ознаками фраздаторності стосовно грошового зобов'язання кредитора мав місце ще й спір про право [11].

У позовному провадженні під час розгляду вимог про оспорювання правочинів на предмет їхньої фраздаторності суди навіть встановлювали відсутність платоспроможності боржника [12, с. 179].

Можна тільки дивуватися, чому в цих позовних провадженнях ще не оголошували боржників банкрутами та не здійснювали якесь «спроцене» провадження у справі про банкрутство.

На жаль, будь-які майнові дії, які вчинені зі зловживанням правами, у сучасній судовій практиці стали дедалі частіше набувати забарвлення «фраздаторності».

Все це більше нагадує казку про Алі-Бабу та сорок розбійників, де лунає магічне закляття «Сім-сім відкрися!». Тільки в сучасних правових реаліях цим універсальним магічним словом, що «відкриває печеру зі скарбами» та руйнує чужу власність, стало слово «фраздаторність».

Подібні приклади надмірно широкого тлумачення цієї конструкції свідчать про те, що в українському правовому середовищі розпочалася справжня «фраудаторна лихоманка». Її неминучим наслідком може стати нестабільність цивільного обороту, яка цілком природно здатна перерости в глибоку економічну кризу. Такі негативні перспективи, на жаль, не підуть на користь ринковим відносинам та процесу євроінтеграції України.

Уявімо абсурдну ситуацію, за якої добросовісний покупець, набуваючи майно, через постійне відчуття юридичної незахищеності змушений одразу думати, як від нього позбутися. Адже через несплату попереднім власником, скажімо, копійчаного штрафу за паркування чи заборгованості за комунальні послуги таку покупку згодом можуть оспорити в суді.

Ми вже висловлювали позицію, що фраудаторний правочин, який судова практика кваліфікувала через ст.ст. 3, 13 ЦК України, за своєю суттю потрібно вважати одним із видів недобросовісного, або нерозумного правочину [13, с. 433].

При цьому фіктивний договір може бути одним із видів недобросовісного правочину, у тому числі фраудаторного, і одночасно інструментом, за допомогою якого відбувається зловживання матеріальними правами [13, с. 433].

Зверталася увага, що один із таких елементів конструкції фраудаторного правочину, як неплатоспроможність боржника, не може встановлюватися судом у позовному провадженні, а відноситься до компетенції суду, який розглядає справу про банкрутство [12, с. 180].

У судовій практиці існує думка, що за своєю сутністю відмова від позову є одностороннім правочином [3].

Така думка не позбавлена логічного підґрунтя. Боржник разом із «дружнім» кредитором, шляхом штучного спору цілком природно може вчиняти фраудаторну дію або бездіяльність, наслідком яких може бути те саме виведення активів і створення власної фінансової неспроможності. Навіть більше, така фраудаторність ще й буде закріплена судовим рішенням.

Тому виникає резонне запитання: чи можна поширити конструкцію фраудаторності на процесуальні дії учасників судового процесу (наприклад, відмову від позову або визнання позову), кваліфікуючи їх як односторонні правочини?

Подібний підхід може породжувати небезпечну правову ситуацію: якщо відмова від позову є одностороннім правочином, який можна визнати недійсним через його фраудаторність, то аналогічний статус доведеться надати іншим процесуальним документам — позову, відзиву, заявам чи клопотанням. Це може заблокувати будь-яке судове провадження.

На наш погляд, у контексті фраудаторності мова має йти не про правочини, а про майнові дії або бездіяльність, яка прирівнюється до майнової дії. Поняття майнових дій є значно ширшим — воно охоплює не лише правочини, а й дії із виконання зобов'язань, створення та знищення майна, відшкодування шкоди тощо.

Показово, що ст. 42 Кодексу України з процедур банкрутства (далі — КУЗПБ) [14] прямо передбачає можливість спростування не лише правочинів, а й майнових дій боржника. Однак там прямо не вказано, що спростуванню підлягають майнові дії, вчинені через процесуальну форму в судовій справі.

Саме тому, на жаль, у позаконкурсному оспоруванні подібних дій на предмет фраудаторності, якщо вони вчинені в межах судового процесу, вимагається виключно пряма вказівка закону, а не судова аналогія права чи закону.

Постанова Великої Палати Верховного Суду від 04 лютого 2026 р. у справі № 910/6654/24 (далі — Постанова від 04.02.2026) [15] внесла деякі корективи щодо елементів конструкції фrawdаторного правочину.

Необхідно виділити два з них, які стосуються кваліфікації та наслідку фrawdаторного правочину.

По-перше, про можливість кваліфікації фіктивного правочину як фrawdаторного.

Верховний Суд зайняв позицію, що якщо правочин має одночасно кваліфікуючі ознаки як фrawdаторності, так і фіктивності, то такий правочин визнається лише як фrawdаторний (п.п. 98, 128, 129, 132, 136 Постанови від 04.02.2026).

Такої ж думки дотримується суддя Верховного Суду О. Банасько. Він вважає, що, за актуальним підходом Великої Палати Верховного Суду, нормативна підстава для кваліфікації правочину як фrawdаторного і визнання його недійсним за ст.ст. 3, 13 ЦК України (всупереч принципу добросовісності та недопустимості зловживання правом) є достатньою, а оспорити такий правочин може також особа (заінтересована особа), яка не була його стороною [16].

Іншими словами, *кваліфікаційні ознаки фrawdаторності охоплюють (поглинають) також фіктивність*.

По-друге, замість такого наслідку фrawdаторного правочину, як настання *«неплатоспроможності»* в боржника, Верховний Суд тепер використовує такий наслідок, як *«унеможливлення звернення стягнення на майно боржника чи зменшення обсягу його майна»* (п. 133 Постанови від 04.02.2026).

Такі корективи Верховного Суду щодо конструкції фrawdаторного правочину можна назвати позитивними.

Передусім тепер немає потреби визнавати правочин недійсним унаслідок його фіктивності, якщо він має ознаки фrawdаторності. Фrawdаторність, яка має на меті невиконання грошового зобов'язання та завдання цим шкоди кредиторам, є такою правовою конструкцією, яка для реалізації своєї протиправної мети може включати інструменти низки інших конструкцій, зокрема фіктивного, удаваного правочину тощо.

Що стосується заміни такого наслідку фrawdаторності, як *«неплатоспроможність»* боржника, на *«унеможливлення звернення стягнення на майно боржника чи зменшення обсягу його майна»*, то такий підхід загалом є прагматичним.

Відхід від ознаки *«неплатоспроможність»* дає більше свободи суду в установленні фrawdаторності та знімає проблему щодо компетентності, яку мають виключно суди, що розглядають справи про банкрутство.

Водночас фраза *«зменшення обсягу його майна»* потребує уточнення, оскільки може тлумачитися неоднозначно. Тому необхідно ув'язати фразу *«зменшення обсягу його майна»* з розміром вимоги кредитора.

Унаслідок цього формулювання повинно бути таким: *«Зменшення обсягу його майна, через що виникала чи посилилась недостатність майна боржника для задоволення вимоги кредитора»*.

Такий підхід більше відповідає суті фrawdаторного правочину як виду недобросовісного, який оспорується в позаконкурсному провадженні.

А ось для конкурсного провадження такий наслідок фrawdаторності, як *«неплатоспроможність»*, повинен залишитися.

Зрештою, якщо говорити про позаконкурсне *actio Pauliana*, або, як його «найменувала» судова практика Верховного Суду, — «фраудаторний правочин», маємо зазначити, що ми вже надавали наукову оцінку такій позиції [12] і загалом наш підхід залишається незмінним та, як свідчить викладений вище аналіз Постанови від 04.02.2026, він був урахований Великою Палатою Верховного Суду. Тому, провівши більш детальний аналіз такого правового явища, як позаконкурсне *actio Pauliana*, ми можемо лише доповнити сказане раніше.

Дійсно, скоріше за все, Україна — єдина у світі правова держава, де *actio Pauliana* реалізується без належних законодавчих підстав, а лише шляхом широкого трактування загальних принципів цивільного права, тобто відповідальність і негативні наслідки встановлюються через застосування аналогії права (і навіть **не закону**)!

При цьому нам залишається незрозумілим, чому положення ч. 3 ст. 13 ЦК України (неприпустимість дій із завдання шкоди та зловживання правами) є більш пріоритетними, ніж п. 2 ч. 1 ст. 3 ЦК України (неприпустимість позбавлення права власності, окрім як на підставах закону). І хіба визнання правочину недійсним без належних законодавчих підстав, з огляду на його фраудаторність, не слід вважати зловживанням або дією із завдання шкоди? Підтвердження такої судовій практиці ані за німецькою, ані за французькою моделлю ми, звичайно, не знайдемо ...

Чому ми апелюємо саме до німецької та французької моделі? Принаймні через те, що вони є основоположниками континентального підходу до «позаконкурсної фраудаторності».

До того ж ми не знайдемо підтвердження у згаданих моделях і надуманим судовою практикою наслідкам «фраудаторності» правочину ... Ну чому суд має визнати правочин недійсним, а за цим має настати реституція?! Тут дуже влучним буде загальновідомий сучасний афоризм «*You don't punish a fish by throwing it into water*» («ти не покараєш рибу, кинувши її у воду»). Справді, чи можливо покарати боржника, недобросовісність якого вже було встановлено судом, який відчужив майно і тепер не ладен погасити кредиторську вимогу, повернувши йому «відчужене»? Чи є гарантія, що боржник не відчужить це майно знову або банально не знищить його? Хто взагалі сказав, що він буде гідно відбиватися від кредитора, який так прагне «шляхетного двобою»? Або ж взагалі, що робити із другою стороною правочину, якщо в боржника вже немає коштів, які він отримав у результаті відчуження майна, та хто матиме тоді пріоритет?

Тут варто наголосити, що, на превеликий жаль, вища судова інстанція в Постанові від 04.02.2026, попри всю її революційність, не наводить чіткого алгоритму дій щодо повернення майна боржника внаслідок визнання недійсним фраудаторного правочину в позаконкурсному оскарженні. Можна лише здогадуватися, що таке повернення має відбуватися шляхом реституції або віндикації.

Проте, як щойно було зазначено, цей шлях докорінно не відповідає природі фраудаторного правочину. Якщо реституція є хоч і невідповідним, але більш привабливим варіантом, то віндикація — це взагалі шлях у нікуди. Віндикація неминуче стикається із презумпцією добросовісності набувача (ст. 388 ЦК України), яку, як фортецю, обійти в межах чинного законодавства, на жаль, неможливо.

Попри те, що судова практика в Україні активно використовує термін «фраудаторні правочини», належної законодавчої бази для цього досі не існує.

Конструкція фраудаторного правочину, сформована судовою практикою на підставі аналогії права, не може мати пріоритету над фундаментальними правовими конструкціями, які безпосередньо базуються на законі та Конституції України [17] (зокрема ст. 41). До таких законних конструкцій належать добросовісне

набуття та володіння майном, позбавити якого можна на підставах, прямо передбачених законом.

Саме тому для фраздаторного правочину свого часу була вибудована зовсім інша процедура задоволення вимог кредитора. Вона базувалася не на поверненні майна боржника через реституцію чи вiндикацію, а на залишенні цього майна в нового володiльця (набувача), з подальшим виконанням грошового зобов'язання за рахунок цього майна. Такий правовий наслідок можна назвати «непротиставність». Його основна сутність полягає у збереженні чинності правочину для всіх осіб, крім кредитора, який успішно здійснив його оскарження. Отже, набувач майна не має права протиставляти такому кредиторi правочин, на підставі якого майно було відчужене первісним боржником.

Ми твердо переконані, що виключно **непротиставність** дії (правочину / договору) може бути наслідком позаконкурсного оскарження, адже в цьому аспекті як французька (романська), так і німецька (германська) моделі єдині. Зокрема, у ст. 1341-2 *Code civil* (далі — ЦК Франції) [18], яка присвячена *actio Pauliana*, фігурує такий наслідок кредиторського оскарження, як «*déclarer inopposables à son égard*» [18] (визнати непротиставними щодо себе), тобто наявне чітке відсилання до *insolvabilité* (непротиставності). У Німеччині «позаконкурсна фраздаторність» регулюється окремим нормативним актом — Законом про оскарження правових дій боржника поза межами провадження у справі про неспроможність (нім. *Gesetz über die Anfechtung von Rechtshandlungen eines Schuldners außerhalb des Insolvenzverfahrens (Anfechtungsgesetz)*; далі — Закон про оскарження) [19], у § 11 якого зазначається про передання майна, отриманого в результаті оскаржуваної дії, саме кредитору.

Понад це, якщо ми навіть візьмемо українське конкурсне оскарження за ст. 42 КУзПБ, яке знову ж таки, на превеликий жаль, за аналогією з *Code de commerce* (далі — Комерційний кодекс Франції) [20] не містить класичного *actio Pauliana* та тим самим не відповідає новітній Директиві (ЄС) 2026/799 Європейського парламенту та Ради від 30 березня 2026 р. про гармонізацію окремих аспектів права неспроможності (далі — Директива ЄС про право неспроможності) [21], то ми теж побачимо відсутність звичної для українського правника реституції (ч. 3 ст. 42 КУзПБ). Тому, як кажуть, *cadit quaestio*.

Утім, не будемо відмовляти собі в задоволенні звернутися до класичної юриспруденції. Без перебільшення, *maître* вітчизняної цивілістики, габілітований доктор, професор С. Дністрянський у 1901 році, розглядаючи правову сутність зобов'язального права, зазначав: «Як особисте право звертає ся зобов'язане тільки против довжника, не против третих осіб, що стоять поверх облiгаційного зв'язку. З того виходить, що із зобов'язань пливають р е л я т и в н і права, не абсолютні. Австрійське право знає вправді случаї, що на перший погляд представляють ся як виїмки від сего правила; одначе близші досліди мусять все таки доказати, що в таких разях доходжене против третих осіб не є вислідом дотичного облiгаційного відношення, але опирає ся на осібних правних підставах. Ось они:

...

в) Врешті можна-б тут зачислити закон про оспорене правних ділань (т.зв. *Anfechtungsgesetz*) з 16. марта 1884, ч. 36 В. з. д., що відповідає римській *actio Pauliana* — але по близшій розвазі відпадає сей случай цілковито, бо не мож сказати, аби із оспорених зобов'язань треті особи набували, які права, але серед даних обставин повстають тут цілком нові, та від давних ріжні зобов'язання супротив третих осіб» [22, с. 18–19].

Тобто в результаті *actio Pauliana* виникають нові зобов'язання (що дуже добре простежується в результаті непротиставності правочину). Якщо повернутися

до сучасності, на підставі чого виникає це нове зобов'язання? Свавільного втручання в особисті права? Не забуваємо, що зобов'язання не може створювати обов'язку для третіх осіб, не його учасників.

Певно, усвідомлюючи всі ризики та проблеми нинішньої правозастосовної практики в Україні, законодавець вирішує внести законодавчі зміни. Зокрема, у проєкті нового Цивільного кодексу України [23] (далі — Проєкт ЦК України) міститься доволі скромна та непримітна ст. 252 (завдяки її лаконічності ми можемо дозволити собі навести її повністю):

«Стаття 252. Юридичні наслідки фраздаторного договору

1. Фраздаторним є договір, що його уклав боржник всупереч інтересам кредитора.

2. Фраздаторний договір може бути визнано недійсним» [23].

Тобто ми можемо зробити висновок, що законодавцю пропонується адаптувати саме романську модель, оскільки розміщення відповідного регулювання в ЦК є її «візитівкою».

Тут важливо зазначити, що такий підхід не відповідає нашій історії. Саме так. У часи ЗУНР на території Держави діяло законодавство Австро-Угорської імперії (§ 1 Закону з дня 16. падолиста 1918, про тимчасову адміністрацію областей Західно Української Народної Республіки [24]), а відтак діяв Австрійський Статут про оскарження 1914 року (ориг. *Anfechtungsordnung*) [25, с. 331–340].

Тим не менше, якщо відкинути скептицизм та вдатися до аналізу наявного пропонованого законодавства, то можливо згадати про його безмежну «широту». Як ми бачимо, пропонується визнавати фраздаторним будь-який договір, який суперечить інтересам кредитора ... Тут виникає резонне запитання: «А які у кредитора можуть бути інтереси?». Годі й казати, що єдине, чого бажає кредитор, то це якнайшвидшого задоволення власної вимоги, а ще краще — передчасної переоплати ... Будь-яка дія боржника, яка не спрямована на виконання зобов'язання, буде шкодити інтересам кредитора.

Керуючись такою абсурдною пропонованою логікою, можливо навіть знайти законодавче прикриття — життя боржника на прожитковий мінімум. Будь-яке перевищення прожиткового мінімуму буде сприйматися кредитором як марнотратство, а відтак — беззаперечно шкодитиме інтересам. І для оскарження не потрібно доводити неоплатність боржника. Достатньо лише довести шкоду інтересам кредитора, для чого перевищення прожиткового мінімуму цілком підходить.

Інакше кажучи, пропонована редакція ст. 252 Проєкту ЦК України створює передумови для легалізації рабства в Україні. У сьомому вірші 22 розділу Книги приповісток (сучасна назва приказок чи приповістей) Соломонових зазначено: **«7. Над злиденим багач панує, хто в кого у довгу, в того він в неволі»** [26, Старий Завіт, с. 586; 27, с. 90].

Звісно, така редакція не має жодного права на існування та має бути змінена, як і пропоновані наслідки «фраздаторності». Так, відповідно до ч. 2 ст. 252 Проєкту ЦК України пропонується визнавати фраздаторний договір недійсним, а за ч. 2 ст. 232 Проєкту ЦК України наставатиме реституція ... Ми ніяк не можемо підтримати таке нововведення, адже, як було зазначено вище, єдиним можливим наслідком позаконкурсного *actio Pauliana* має виступати **непротиставність**.

При цьому ми навіть не згадуємо, що пропонується визнавати недійсним не те що дію, навіть не те що правочин, а договір. Звісно, ч. 2 ст. 208 Проєкту ЦК встановлюється можливість застосування загальних приписів про договір. Однак таке правове регулювання створюватиме хіба «юридичний каламбур».

По-перше, відповідно до п. 2 ч. 2 ст. 17 Проекту ЦК України суд як захист цивільних прав визнає недійсним саме правочин.

По-друге, термінологічно навіть поняття «правочин» є занадто вузьким для статусу об'єкта оскарження, адже ще із часів Юстиніана оскаржували не тільки дії, а й бездіяльність (Дигести Юстиніана, книга 42 титул 8 фрагмент 3 (Ульпіан, книга 66 до едикту)) [28], що наразі широко практикують у німецькій моделі (ч. 2 § 1 Закону про оскарження).

Отже, ми маємо запропонувати власне бачення майбутнього правового регулювання оспорювання юридичних дій боржника, вчинених зі злим умислом завдати майнової шкоди кредиторам.

У цьому контексті варто зазначити, що кожна зі згаданих нами моделей країн — основоположниць романо-германської правової системи має свої слабкі та сильні сторони. Один із батьків нашої національної ідеї, доктор К. Левицький, у 1898 році влучно відзначив: «Тут не треба нам оглядати ся за взорами німецькими або французькими, але брати ся до важної реформи законодавчої, котрої метою повинно бути добро інтересів живучої суспільності» [29, с. 16].

Не варто забувати, що ключові елементи правової конструкції фраздаторності історично та структурно пов'язані з аналогічними інститутами процедури банкрутства, оскільки всі вони мають спільне «генетичне коріння» й базуються на єдиному історичному підґрунті — *actio Pauliana*, який є інститутом римського конкурсного права.

Зрештою, що конкурсне, що позаконкурсне *actio Pauliana* є складником права банкрутства, оскільки навіть у позаконкурсному оскарженні шкода може природно наставати лише в разі нестачі майна боржника для задоволення вимог кредитора (неоплатності). У протилежному разі — кредитор задовольниться з іншого майна та шкода буде відсутня.

Саме тому з метою досягнення ефективності у правозастосуванні фраздаторні правочини (позаконкурсне оскарження) повинні регулюватися лише нормами КВЗПБ.

Такий підхід дасть змогу повноцінно використовувати весь напрацьований десятиліттями понятійний апарат цього Кодексу (зокрема чіткий склад грошового зобов'язання, інститут заінтересованих осіб тощо). Крім того, це дасть можливість ефективно поширювати інститут позаконкурсної фраздаторності не тільки на кредиторів приватного права, а й на суб'єктів публічного права, зокрема органи стягнення, захищаючи інтереси держави від недобросовісних платників податків.

До того ж, пропонований нами підхід не є *terra incognita* для провідних правопорядків світу. Візьмемо до прикладу Англію. У цій країні наявний Акт неспроможності (*Insolvency Act*) [30], частина XVI якого стосується унеможливлення дій, спрямованих на уникнення боргу (*opug. Provisions Against Debt Avoidance*). Такий структурний розділ Акта неспроможності є аналогом українського інституту фраздаторного правочину, навіть більше, назва ст. 423 цього нормативного документа говорить сама за себе — *Transactions defrauding creditors* (правочини, що вводять кредиторів в оману, тобто фраздаторні правочини). При цьому положення ст. 424 Акта неспроможності допускають оскарження фраздаторного правочину як у межах процедури неспроможності юридичних осіб (*winding up*) або їх реструктуризації (*administration*) та банкрутства фізичних осіб, так і в межах превентивної процедури добровільного врегулювання (*voluntary arrangement*), а також поза межами конкурсного провадження.

Тому можемо бути певними, що пропонований нами підхід є цілком прийнятним у провідних державах Світу.

А отже, пропонуємо додати до КУЗПБ нову Книгу з назвою «Оскарження юридичних дій боржника» із такими розділами: розділ 1 «Оскарження юридичних дій боржника в межах процедур банкрутства»; розділ 2 «Оскарження поза процедурами банкрутства юридичних дій боржника, вчинених зі злим умислом завдати майнової шкоди кредиторам». У межах кожного розділу потрібно передбачити принципи здійснення, підстави та правові наслідки такого оскарження, а ст. 42 КУЗПБ доцільно вилучити як рудимент української процедури банкрутства.

Наголошуємо, що, враховуючи новітню Директиву ЄС про право неспроможності, чинна ст. 42 КзПБ приречена на серйозні реновації, а тому вони повинні мати системний характер і бути спрямованими на забезпечення їхньої максимальної актуальності в довгостроковій перспективі. Це, своєю чергою, слугує додатковим аргументом на користь запропонованого нами підходу.

Зрештою, враховуючи такі пропозиції, змушені принагідно зазначити, що позаконкурсна та конкурсна фраздаторність повинні підлягати не різній предметній юрисдикції, а єдиній — суду конкурсної юрисдикції, до компетенції якого чинним законодавством віднесено розгляд справ про банкрутство (неплатоспроможність) та превентивну реструктуризацію. Це піде на користь ринковим відносинам і процесу євроінтеграції України.

Необхідно зауважити, що в новітній історії України вже мав місце прецедент, коли процедури, безпосередньо пов'язані з фінансовою неспроможністю боржника, виводилися за межі компетенції спеціалізованого суду. Мова йде про інститут фінансової реструктуризації, де відповідна процедура передавалася до «квалісудового органу» — спеціально створеного Арбітражного комітету [31].

Зазначена практика позасудового розгляду виявилася вкрай неефективною в масштабах правової системи. Саме тому законодавець урахував цей негативний досвід: у межах реформи конкурсного права інститут превентивної реструктуризації (як особливої форми досудової процедури фінансового оздоровлення боржника) було не випадково інтегровано до КзПБ та віднесено до компетенції спеціалізованого суду.

Це ще раз підкреслює тезу: ***будь-які процедури, спрямовані на подолання проблем неплатоспроможності боржника (як конкурсні, так і позаконкурсні), повинні відбуватися за участю та під контролем компетентного судового органу.***

Натомість у ситуації із фраздаторністю відсутність єдиної юрисдикції виявилася критично небезпечною та призвела до масового зловживання як матеріальними, так і процесуальними правами («фраздаторної лихоманки»).

Саме тому концентрація справ про оспорювання правочинів за ознаками фраздаторності в суді конкурсної юрисдикції є безальтернативним кроком для забезпечення законності та правової ефективності.

Такий підхід виступає прямою реалізацією принципу всеспільності, згідно з яким усі майнові спори щодо боржника, який перебуває у стані фінансової неспроможності, мають розглядатися в суді конкурсної юрисдикції незалежно від наявності відкритої справи про банкрутство (неплатоспроможність).

Це дасть змогу у випадку відкриття справи про банкрутство (неплатоспроможність) боржника максимально швидко акумулювати всі процеси, які стосуються його конкурсної маси.

Ураховуючи започаткований Постановою від 06.02.2026 принцип поглинання фrawdаторністю інших підстав недійсності «дефектних» правочинів, суди загальної юрисдикції зможуть без процесуальних ускладнень передавати такі позовні заяви за підсудністю. Для цього суду загальної юрисдикції в підготовчому засіданні необхідно чітко встановити правову природу вимог позивача: чи є оспорювання правочину суто за ознаками фrawdаторності (за *actio Pauliana*), чи воно стосується класичного цивільнісного «дефекту» (волі, форми, правосуб'єктності тощо).

Таке розмежування забезпечить розгляд фrawdаторних спорів судом, який володіє спеціальним досвідом встановлення факту неплатоспроможності боржника та вирішення інших завдань конкурсного провадження, у тому числі щодо оспорення фrawdаторності правочину у процедурі банкрутства.

Свого часу саме цей досвід судів, які розглядали справи про банкрутство, дав змогу успішно розв'язати проблему розгляду справ про неплатоспроможність фізичних осіб — процедури, яка за своєю правовою природою традиційно більше тяжіє до цивільного, ніж до господарського права.

Отже, передання справ про оспорювання правочинів за ознаками фrawdаторності до юрисдикції судів, що розглядають справи про банкрутство (неплатоспроможність), є цілком логічним, доктринально обґрунтованим та процесуально виправданим.

Висновки

На підставі проведеного дослідження доходимо таких висновків.

1. Наголошено, що інститут фrawdаторного правочину був історично спрямований на захист прав кредиторів у ситуаціях, коли боржник умисно позбавляється свого майна з метою ухилення від виконання грошових зобов'язань.

2. Звернено увагу, що правова конструкція фrawdаторного правочину у загальних рисах складається із двох ключових елементів: по-перше, це наявне та невиконане грошове зобов'язання, по-друге — правочин із відчуження майна боржника. Обидва елементи нерозривно об'єднує умисел боржника, спрямований на невиконання грошового зобов'язання перед кредитором.

3. Наголошується, що конструкція фrawdаторності миттєво набула популярності в судовій практиці. Для оспорювання правочину, який формально не підпадав під визначені цивільним законодавством підстави недійсності, стало достатньо тільки послатися на термін «фrawdаторність» із використанням лише загальних, можна сказати «гумових», ст.ст. 3, 13 ЦК України.

4. Аргументується, що надмірно широке тлумачення судами та учасниками проваджень конструкції фrawdаторності свідчить про те, що в українському правовому середовищі розпочалася справжня «фrawdаторна лихоманка». Її неминучим наслідком може стати нестабільність цивільного обороту, яка цілком природно здатна перерости в глибоку економічну кризу.

5. Обґрунтовується, що в позаконкурсному оспорюванні майнових дій або бездіяльності на предмет фrawdаторності, якщо вони вчинені в межах судового процесу, вимагається виключно пряма вказівка закону, а не застосування судом аналогії права чи закону.

6. Доводиться, що фrawdаторність, яка має на меті невиконання грошового зобов'язання та завдання цим шкоди кредиторам, є такою правовою конструкцією, яка для реалізації своєї протиправної мети може включати інструменти низки інших конструкцій класичних дефектів правочину, зокрема фіктивного, удаваного правочину тощо.

7. Аргументується, що конструкція fraudatorного правочину, сформована судовою практикою на підставі аналогії права, не може мати пріоритету над фундаментальними правовими конструкціями, які безпосередньо базуються на законі та Конституції України (зокрема ст. 41). До таких законних конструкцій належать добросовісне набуття та володіння майном, позбавити якого можна лише на підставах, прямо передбачених законом.

8. Доводиться, що для fraudatorного правочину свого часу була вибудована зовсім інша процедура задоволення вимог кредитора. Вона базувалася не на поверненні майна боржника через реституцію чи виндикацію, а на залишенні цього майна в нового володільця (набувача), з подальшим виконанням грошового зобов'язання за рахунок цього майна. Такий правовий наслідок пропонується назвати «непротиставність». Його основна сутність полягає у збереженні чинності правочину для всіх осіб, крім кредитора, який успішно здійснив його оскарження. Отже, набувач майна не має права протиставляти такому кредиторів правочин, на підставі якого майно було відчужене первісним боржником.

9. Звертається увага, що елементи правової конструкції fraudatorності історично та структурно пов'язані з аналогічними інститутами процедури банкрутства та мають спільне «генетичне коріння», оскільки базуються на єдиному історичному підґрунті — *actio Pauliana*, який є інститутом римського конкурсного права.

10. Пропонується з метою досягнення ефективності у правозастосуванні fraudatorні правочини (позаконкурсне оскарження) регулювати виключно нормами КЗПБ. Такий підхід дасть змогу повноцінно використовувати весь напрацьований десятиліттями понятійний апарат цього Кодексу (зокрема чіткий склад грошового зобов'язання, інститут заінтересованих осіб тощо) та ефективно поширювати інститут позаконкурсної fraudatorності не тільки на кредиторів приватного права, а й на суб'єктів публічного права, зокрема органи стягнення, захищаючи інтереси держави від недобросовісних платників податків. Це піде на користь ринковим відносинам та процесу євроінтеграції України.

11. Аргументується, що позаконкурсна та конкурсна fraudatorність повинні підлягати не різній предметній юрисдикції, а єдиній — суду конкурсної юрисдикції, до компетенції якого чинним законодавством віднесено розгляд справ про банкрутство (неплатоспроможність) та превентивну реструктуризацію.

Декларації

Внесок авторів. Наукова стаття є результатом спільної творчої діяльності авторів і становить неподільний об'єкт авторського права. Протягом усього періоду підготовки статті кожен із авторів безпосередньо брав участь у підготовці матеріалів, проведенні дослідження, формуванні концепції та структури роботи, написанні тексту, його редагуванні й остаточному оформленні. За таких умов об'єктивне визначення окремих часток внеску кожного автора є неможливим.

Фінансування. Дослідження виконано у межах фундаментальної теми дослідження Науково-дослідного інституту приватного та підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака Національної академії правових наук України «Правове забезпечення ринкових відносин в умовах євроінтеграції» (0123U100002).

Конфлікт інтересів. Станом на дату подання статті авторам не відомо про існування будь-якого конфлікту інтересів, який міг би вплинути на результати дослідження чи їх об'єктивне висвітлення.

Використання штучного інтелекту. Наукова стаття є результатом самостійної творчої та наукової діяльності авторів. Під час роботи над статтею автори безпосередньо не залучали системи штучного інтелекту до виконання дослідницьких чи редакційних завдань.

Список використаних джерел

1. London J. Like Argus of the ancient times. *AmericanLiterature.com*. URL: <https://americanliterature.com/author/jack-london/short-story/like-argus-of-the-ancient-times>.
2. Якуша В. Меч самурая (28.05.2026; 14:04). *Закон і бізнес*. URL: <https://zib.com.ua/ua/172712.html>.
3. Петров Є. Фраудаторні правочини в практиці КЦС ВС (27.03.2026). *Судова влада України*. URL: https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/prezent2026/Fraudatori_pravochyny.pdf.
4. Грабован Л. Фраудаторні правочини у справах про банкрутство (07.03.2025). *Судово-юридична газета*. URL: <https://sud.ua/uk/news/blog/325086-fraudatornye-sdelki-v-delakh-o-bankrotstve>.
5. Маковій В. П. Фраудаторні правочини в українському цивільному праві: реалії та перспективи. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2026. № 3. С. 93–97. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2026-3/16>.
6. Підпала І. В. Фраудаторні правочини у цивільному та господарському процесі: проблеми правозастосування та судового захисту. *Форум права*. 2026. № 86 (20). С. 160–168. <https://doi.org/10.32631/fp.2026.2.17>.
7. Беляневич О. Л. Про застосування у справах про банкрутство конструкції фраудаторного правочину. *Правничий часопис Донецького національного університету імені Василя Стуса*. 2021. Вип. 2. С. 14–23. <https://doi.org/10.31558/2786-5835.2021.2.2>.
8. Салазський О. Доктрина venire contra factum proprium з позиції de lege lata та de lege ferenda в практиці Верховного Суду. *Право України*. 2025. № 8. С. 118–151. <https://doi.org/10.33498/louu-2025-08-118>.
9. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435–IV. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
10. Рішення Вінницького міського суду від 17.01.2025 р. у справі № 127/38480/23 за позовом Особа_4 до Особа_2, ТзОВ «Максієкобуд», ТзОВ «СФГ Максима», ОСОБА_1 про визнання договору купівлі-продажу недійсним. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124662054>.
11. Постанова Південно-західного апеляційного господарського суду від 22.04.2026 р. у справі № 916/2069/21(916/529/25) за позовом ліквідатора ТзОВ «Мейд Ін» арбітражного керуючого Коваль І. В. до Особа_1, Особа_2 про визнання недійсним договору та скасування рішення про державну реєстрацію. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/135923681>.
12. Поляков Б. М., Поляков Р. Б. Фраудаторні правочини: руйнування міфів. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2025. № 3 (88). С. 173–184. <https://doi.org/10.32782/1813-338X-2025.3.23>.
13. Поляков Б. М. Зловживання боржником своїми правами в процедурі неплатоспроможності фізичних осіб. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 2. С. 430–435. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-2/102>.
14. Кодекс України з процедур банкрутства від 18.10.2018 р. № 2597–VIII. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19>.
15. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 04.02.2026 р. у справі № 910/6654/24 за позовом ТзОВ «Поверхність-Інвест» до ПП «Візит-Сервіс» та ПП «Приватна телекомпанія «Візит» про визнання договорів недійсними. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/134266626>.

16. Судді ВС долучилися до форуму «Лабіринт кредиторів», присвяченого захисту прав кредиторів у процедурі банкрутства (неплатоспроможності) та в позовному провадженні (02.06.2026; 13:02). Судова влада України. URL: <https://court.gov.ua/archive/2039910/>.
17. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
18. Code civil. Chapitre III: Les actions ouvertes au créancier (Articles 1341 à 1341-3). *Légifrance*. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/section_lc/LEGITEXT000006070721/LEGISCTA000032035223/.
19. Gesetz über die Anfechtung von Rechtshandlungen eines Schuldners außerhalb des Insolvenzverfahrens (Anfechtungsgesetz — AnfG). *Gesetze im Internet*. URL: https://www.gesetze-im-internet.de/anfg_1999/.
20. Code de commerce. *Légifrance*. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000005634379/.
21. Directive (EU) 2026/799 of the European Parliament and of the Council of 30 March 2026 harmonising certain aspects of insolvency law. *EUR-Lex*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32026L0799>.
22. Дністрянський С. Австрійське право облігаційне. Львів : Наук. т-во ім. Шевченка, 1901. Вип. I. 198 с. (Правнича б-ка / під ред. С. Дністрянського; Т.II).
23. Проєкт Цивільного кодексу України (№ 15150 від 09.04.2026 р.). Верховна Рада України. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/69837>.
24. Закон про тимчасову адміністрацію областей Західно-Української Народної Республіки, ухвалений Українською Народною Радою. 16 листопада 1918 р. (ЦДАВО України. Ф. 3505. Оп. 1. Спр. 31. Арк. 245). *Центральний державний архів вищих органів влади та управління*. URL: <https://tsdavo.gov.ua/gmedia/30-3505-1-31-245-jpg>.
25. Friedlaender J. Kaiserl. Verordnung vom 10. Dez. 1914, RGBl. Nr. 337, über die Einführung einer Konkursordnung, einer Ausgleichsordnung und einer Anfechtungsordnung nebst einschlägigen Gesetzen und Verordnungen: mit Erläuterungen aus der amtlichen Denkschrift und einer Übersicht über die Spruchpraxis des Obersten Gerichtshofes. Wien: Manz, 1915. XIV, 373 S. *The Vienna University Library*. URL: <https://goobi-viewer.univie.ac.at/viewer/metadata/AC00944963/10/>.
26. Святе Письмо Старого і Нового Завіту. Мовою русько-українською / пер. П. О. Куліша, І. С. Левицького і І. П. Пулюя. Відень : Видання Британського і Заграничного Біблійного Товариства, 1912. 1080 с. *Diasporiana*. URL: <https://diasporiana.org.ua/religiya/5535-svyate-pismo-starogo-i-novogo-zapovitu-movoyu-rusko-ukrayinskoyu/>.
27. Поляков Р. Повернення до витоків. *Юридичний вісник*. 2026. № 1. С. 86–93. <https://doi.org/10.32782/yuv.v1.2026.10>.
28. Digesta Iustiniani. Liber 42. Titulus 8 : Quae in fraudem creditorum facta sunt ut restituantur. *The Roman Law Library*. URL: <https://droitromain.univ-grenoble-alpes.fr/Corpus/d-42.htm#8>.
29. Левицький К. Правна охорона необхідного маєтку зобов'язаного. *Часопись правнича*. Львів : Накладом Наукового Товариства імені Шевченка, 1898. Рочник VIII. С. 1–16.
30. Insolvency Act 1986. *Legislation.gov.uk*. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1986/45/contents>.
31. Про фінансову реструктуризацію. Закон України від 14.06.2016 р. № 1414–VIII. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-19/ed20250101>.

ENGLISH METADATA

Rodion POLYAKOV, Borys POLYAKOV

Academician F. H. Burchak Scientific Research Institute of Private Law and Entrepreneurship
of National Academy of Legal Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Fraud Fever

Abstract. At present, fraudulent transactions are one of the ‘hottest’ topics of discussion in academic circles. Owing to their distinctive nature, fraudulent transactions in Ukraine are becoming a universal means of achieving a set objective, which, in one instance, may consist of restoring and protecting a violated right, whilst in another may involve an unlawful encroachment on another’s property for one’s own selfish motives. This article aims to elucidate the essence and characteristics of fraudulent transactions, and to formulate proposals regarding their legal regulation and the procedure for their consideration in court through an analysis of case law, including that of the Supreme Court, and foreign legislation. The article emphasises that the legal concept of a fraudulent transaction was historically designed to protect creditors’ rights in situations where a debtor deliberately disposes of their assets with the aim of evading the fulfilment of financial obligations. It is noted that the legal construct of a fraudulent transaction, in general terms, consists of two key elements: firstly, an existing and unfulfilled monetary obligation; and secondly, a transaction involving the disposal of the debtor’s property. Both elements are inextricably linked by the debtor’s intent to avoid fulfilling the monetary obligation to the creditor. It is emphasised that the concept of fraudulent conveyance quickly gained popularity in judicial practice. To challenge a particular transaction which did not formally fall within the grounds for invalidity set out in civil legislation, it became sufficient merely to refer to the term ‘fraudulent conveyance’, relying solely on the general — one might say ‘rubber’ — provisions of Articles 3 and 13 of the Civil Code of Ukraine. The article argues that the excessively broad interpretation of the concept of ‘fraudulent intent’ by the courts and parties to proceedings indicates that a veritable ‘fraudulent intent fever’ has taken hold in the domestic legal environment. An inevitable consequence of this could be instability in civil transactions, which could quite naturally escalate into a deep economic crisis. It is argued that, in non-contentious challenges to property-related acts or omissions on the grounds of fraudulency, where such acts or omissions are committed within the context of court proceedings, an explicit provision of law is required, rather than the court applying legal analogy or statutory analogy. It is argued that a fraudulent transaction, the purpose of which is to evade a monetary obligation and thereby cause harm to creditors, is a legal construct which, to achieve its unlawful objective, may incorporate elements of some other constructs relating to classic defects in legal transactions, in particular fictitious or sham transactions, and so on. It is argued that the concept of a fraudulent transaction, developed by case law on the basis of legal analogy, cannot take precedence over fundamental legal concepts that are directly based on the law and the Constitution of Ukraine (in particular, Article 41). Such legal constructs include the acquisition and possession of property in good faith, which may only be deprived on grounds expressly provided for by law. It turns out that, for fraudulent transactions, a completely different procedure for satisfying the creditor’s claims was established at the time. It was based not on the return of the debtor’s property through restitution or vindication, but on the property remaining with the new possessor (purchaser), with the monetary obligation subsequently being discharged at the expense of that property. It is proposed that this legal consequence be termed ‘non-opposability’. Its essential nature lies in preserving the validity of the transaction for all parties except the creditor who has successfully challenged it. Consequently, the acquirer of the property is not entitled to rely against such a creditor on the transaction based on which the property was disposed of by the original debtor. The article points out that the elements of the legal concept of fraudulent conveyance are historically and structurally linked to similar institutions within bankruptcy proceedings and share a common ‘genetic origin’, as they are based on a single historical foundation — the *actio Pauliana*, which is an institution of Roman insolvency law. It is proposed that, with a view to achieving effectiveness in the application of the law, fraudulent transactions (out-of-bankruptcy challenges) should be regulated exclusively by the provisions of the Code of Ukraine on Insolvency Proceedings. Such an approach will allow for the full utilisation of the conceptual framework of the Code, developed over decades (in particular, the clear definition of a monetary obligation, the institution of

interested parties, etc.) and to effectively extend the institution of non-insolvency-related fraud not only to creditors under private law but also to entities under public law, in particular enforcement authorities, thereby protecting the state's interests against unscrupulous taxpayers. This will benefit market relations and Ukraine's process of European integration. It is argued that non-insolvency and insolvency fraud should not be subject to different subject-matter jurisdictions, but rather to a single one — that of the insolvency court, within whose jurisdiction current legislation places the hearing of cases concerning bankruptcy (insolvency) and preventive restructuring.

Keywords: debtor, European integration, obligation, creditor, competitive process, property, legal transaction, law, court, fraudulent conduct.

Received: 29 June 2026. **Accepted:** 31 August 2026

Published online: 14 September 2026. **Published in print:** 30 October 2026

Для цитування / How to cite:

ДСТУ 8302:2015: Поляков Р., Поляков Б. Фраудаторна лихоманка. *Університетські наукові записки*. 2026. № 5 (113). С. 50–66. DOI: <https://doi.org/10.37491/UNZ.113.3>.

APA 7th: Polyakov, R. & Polyakov, B. (2026). Fraud Fever. *University Scientific Notes*, (5(113), 50–66. <https://doi.org/10.37491/UNZ.113.3>.